

*Правопис слів з
ненаголошеними
голосними*

Лагодіч Є.М.

Мовний експеримент

*Запишіть слова фонетичною
транскрипцією*

пшениця, тихенько

Перевірте

[пше^ини'ця], [ти^ехе'нько]

Прочитайте слова в уповільненому темпі, а потім у пришвидшеному. Чи змінився ступінь наближення [e] до [и] та [и] до [e]?

Зауважте !

Вимова голосних звуків

Для української літературної вимови характерне чітке й виразне звучання голосних звуків у наголошеній позиції. Так само чітко й виразно вимовляються голосні **а, у, і** в ненаголошених складах: **наука, книга, ринок, віра.**

Ненаголошений голосний **о**, як і наголошений, теж вимовляється виразно й повнозвучно, ніколи не наближаючись до голосного **а**, як у російській мові: **горобина, доброта.** Проте перед складом із наголошеним у ненаголошений **о** у вимові наближається до **у**: **зо(у)зуля, го(у)лубка, по(у)груддя.**

Ненаголошений **е** наближається до **и**, так само ненаголошений **и** у вимові більшою чи меншою мірою наближається до **е**: **ве(и)селка, зи(е)ма.**

Способи перевірки ненаголошених голосних

1. Щоб перевірити правильність написання слів, потрібно змінити наголос, щоб ненаголошений голосний став наголошеним	<i>Сестра - сестри, великий - велетень, тихенький - тиша, голубка - голуб, розумний - розум</i>
2. Е пишеться, якщо ненаголошений голосний випадає	<i>Справедливий - правда, вітерець - вітру, травень - травня</i>
3. Е пишеться у сполученнях - ере- , -еле-; о — у сполученнях - оро- , -оло-	<i>Смерека, береза, берег, шелест, боротьба, волосок</i>
4. Е пишеться в суфіксах - ен(я) -, -ен-, -енк-, -еньк-, -есеньк-, -ечк-, -тель-, -ер-	<i>Козеня, доручений, рученька, семеро, маленький, вузесенький, вихователь, стежечка, скоєний</i>
5. Е пишеться в закінченнях дієслів I дієвідміни	<i>Кажеш, їдеш, пишеш, читаєш, колеш</i>
6. И пишеться в закінченнях дієслів II дієвідміни	<i>Креслиш, дзвениш, гримшиш, чистиш, сушиш</i>
7. И пишеться в суфіксах - ив -, -ик-, -ин-, -ищ-, -ичок-, -ичк-, -ист-	<i>Печиво, вінчик, панцина, згарище, кошечок, вуличка, зворушливий</i>
8. И пишеться в низці слів у групах звуків - ри- , - ли- між приголосними у відкритих складах	<i>Бриніти, гриміти, дрижати, плигати, поливати</i>
9. В інших випадках — перевірка за словником	<i>Кишеня, пиріг, тишенця, чемпіон, керувати, легенда, чекати, леміш, марево, маєво, але видиво, куриво</i>

У деяких дієслівних коренях:

- Бир - бер: *забираю - беру;*
- мир - мер: *вмирати - змертвіти;*
- тир - тер: *втирати - витерти;*
- стил - стел: *застилати - застелити,*
- пир - пер: *обпирати - перу;*
- дир - дер: *видирати - видерти;*
- клин - клен: *заклинати - проклену;*
- жир - жер: *пожирати - жерти;*
- стир - стер: *простирати - простерти*

Вправа 1

Запишіть слова у дві колонки:

1) з ненаголошеним е; 2) з ненаголошеним и.

Ет...кетка, д...сятий, еф...ктивний, нож...ці, кат...горія, ап...льсин, т...жневий, доб...реться.

Ключ. Підкресліть першу букву у кожному слові - прочитаєте назву одного з віршів І. Франка.

Вправа 2

*У ліву колонку виписіть слова з вставленою буквою **и**, у праву – з вставленою буквою **е**.*

Бл..зенько, ос..литися, справ..длиий, д..ректор, греб..лька, зш..вати, дал..ч, неприм..ренний, зв..чайний, сп..нити, квіт..нь, дж..рело, кр..ниця, зн..сти, в'єтнам..ць, заст..ляти, ущ..мити, зат..кати, оц..нкований, ос..ледець, ст..лити, відд..рати, дят..л.

Ключ. Підкресліть другу букву у кожному слові - прочитаєте вислів Ю.Фучика.

1. Літеру Е треба писати в усіх словах рядка

А ст..хати, ст..повий, квіт..нь

Б зал..вати, майст..р, леб..диний

В пригв..нтити, чер..да, шел..стіти

Г ос..литися, к..шеня, л..дацюга

Д д..ржати, тр..мтіти, щєб..тати

2. Літеру Е на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А б..регти, восьм..ро, шел..ст, п..ріжок

Б з..леніти, виш..нька, к..шеньковий, ч..рнетка

В мавп..ня, книж..чка, вел..тень, тр..вожний

Г шерш..нь, визволит..ль, м..гдаль, в..селоці

Д ріднес..нький, жод..н, кис..нь, с..зонний

з. Літеру Е на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А н..сти, вит..рати, гр..чаний, зел..ніти
Б реш..то, кол..со, вис..пати, кл..котати
В зач..пити, розпоч..нати, п..кти, ч..брець
Г мар..во, прич..пити, ш..птати, гороб..ня
Д тр..мтіти, ос..литися, ненав..діти, куч..
рявий

4. Літеру Е треба писати на місці обох пропусків рядка

А в..сняне мар..во

Б вир..нає сон..чко

В в..личезний п..ріг

Г заст..бнути к..шеню

Д кр..шталеве джер..ло

**5. Літеру Е на місці пропуску
треба писати в кожному слові
рядка**

А р..тельно, горл..чко, мар..во

Б зуп..нися, кл..котіли, стеж..чка

В п..ріг, справ..длиий, ст..блина

Г з..рнина, зад..вився, л..вада

Д заб..рати, оп..рація, оч..рет

**6. Літеру Е на місці пропуску
треба писати в усіх словах
рядка**

А стеж..чка, в..рховий, тр..мтіти

Б зл..тіти, кр..вавий, з..мляний

В ос..редок, кр.латий, пл..кати

Г мар..во, бл.щати, підн..бесний

Д мереж..во, п..кти, побіл..ний

7. Букву Е на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А ск..листий, бр..ніти, кач..чка

Б в..рховний, кор..дор, р..берце

В вибор..ць, зб..рігається, ц..тата

Г кл..котіти, прич..пити, р..шітце

Д кош..чок, р..місник, розробл..ний

8. Літеру Е треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

А мар..во, міл..на, кл..котати, м..тушня
Б л..вада, зв..личений, ск..лястий, зач..
пити
В мисл..ння, утвор..ний, прав..ло, гр..
чаний
Г ш..ршавий, заскр..готав, бер..зень,
заст..лати
Д крап..лька, віт..рець, пов..рнутися, зд..
рати

9. Літеру Е треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

А шел..стіти, мар..во, нож..чок

Б кр..мезний, л..цедій, сут..ніти

В кр..шталік, в..селка, ож..ледь

Г об..ремок, віт..рець, зач..кати

9. Літеру Е треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

А шел..стіти, мар..во, нож..чок

Б кр..мезний, л..цедій, сут..ніти

В кр..шталік, в..селка, ож..ледь

Г об..ремок, віт..рець, зач..кати

10. Літеру Е треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

А увеч..рі, увічл..во, упередж..ний

Б оч..видячки, змал..чку, ч..мдуж

В беззаст..режно, гр..мить, змуш..ний

Г б..нтежний, к..рівний, кл..котить

Д кр..мезний, наб..рати, упевн..ний

***Дякую за
увагу!***

